

Tri desetletja Združenja splošnih knjižnic: začetki in prvo desetletje delovanja (1992–2002)¹

Three decades of the Slovenian Public Libraries Association: the beginnings and the first decade (1992-2002)

Vesna Horžen

Oddano: 28. 6. 2024 – Sprejeto: 30. 3. 2025

1.04 Strokovni članek

1.04 Professional article

UDK 061:027.022(497.4)"1992/2024"

DOI <https://doi.org/10.55741/knj.69.2-3.5>

Izvleček

Članek v dveh delih predstavlja delovanje Združenja splošnih knjižnic (Združenja) od leta 1992, ko takratne splošnoizobraževalne knjižnice ustanovijo Zvezo splošnoizobraževalnih knjižnic, katere naslednik je Združenje, do začetka leta 2024. V tem prispevku, ki je prvi del, so predstavljeni začetki ter prvo desetletje delovanja do leta 2002. Razvoj in dejavnosti Združenja so obravnavane kronološko, pri čemer prispevek izpostavi vse strokovne in zakonodajne mejnike, ki so z namenom urejanja knjižnične dejavnosti zaznamovali knjižnično stroko, izvajanje knjižničnih storitev in mrežo splošnih knjižnic. Predstavi funkcijo, pomen in vlogo Združenja in izpostavi njegovo zavezanost pri zastopanju skupnih interesov vseh splošnih knjižnic v strokovni in splošni javnosti ter pri sooblikovanju nacionalnih, globalnih in kulturnopolitičnih opredelitev na področju splošnih knjižnic.

Ključne besede: Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, Združenje splošnih knjižnic, nastanek, delovanje, splošne knjižnice, Slovenija, zastopanje, sodelovanje, povezovanje

¹ Pojasnilo uredništva: Članek objavljamo v dveh delih zaradi obsežnosti obravnavane tematike. Naša želja je celovito prikazati razvoj in delovanje Združenja splošnih knjižnic ter pomen te, v slovenskem, pa tudi mednarodnem prostoru edinstvene organizacije. Ta prispevek je njegov prvi del, drugi del pa sledi v naslednji številki *Knjižnice*: let. 69, št. 4.

Abstract

This two-part article presents the activities of the Slovenian Public Libraries Association (the Association), from 1992, when the public libraries established the Union of Public Libraries, the successor to which is the Association, until the beginning of 2024. This article, which is the first part, presents the beginnings and the first decade of operation until 2002. The development and activities of the Association are discussed chronologically, with the article highlighting all the professional and legislative milestones that have, with the aim of regulating library activities, marked the library profession, the implementation of library services, and the network of public libraries. It presents the function, significance, and role of the Association and highlights its commitment to representing the common interests of all public libraries in the professional and general public and to co-shaping national, global, and cultural-political definitions in the field of public libraries.

Keywords: Union of Public Libraries, Slovenian Public Libraries Association, establishment, operation, public libraries, Slovenia, representation, cooperation, integration

1 Uvod

Slovenske splošne knjižnice so v obdobju od leta 1991, ko se je Slovenija osamosvojila, izboljšale dostopnost in ponudbo storitev za svoje uporabnike – prebivalce Republike Slovenije. Poleg lokalne in področne zakonodaje, ki je izboljšala razmere za delovanje splošnih knjižnic, je ključni prispevek k izboljšanju knjižnične javne službe splošnih knjižnic doprineslo povezovanje knjižnic in prizadevanje za njihovo čim bolj koordinirano delovanje.

Za povezano delovanje splošnih knjižnic in za njihov strokovni razvoj ob sodelovanju z drugimi institucijami je ob ustanovitvi leta 1992 skrb prevzelo poslovno združenje, imenovano Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, ki se je leta 2002 preimenovalo v Zvezo splošnih knjižnic (Zveza) in leta 2009 v Združenje splošnih knjižnic, ob čemer se je spreminjal tudi status oziroma pravni okvir te asociacije. Zveza oziroma Združenje splošnih knjižnic (Združenje), kot se imenuje danes, si je že ob ustanovitvi postavila osnovne cilje delovanja, ki veljajo še danes. Uveljavila se je kot konstruktiven in spoštovan sogovornik vsem deležnikom, s katerimi knjižnice² sodelujejo. Na nacionalnem nivoju je Združenje še danes nepogrešljiv partner pri oblikovanju nacionalnih, globalnih in kulturnopolitičnih opredelitev na področju splošnih knjižnic ter pri sooblikovanju strokovnih stališč in knjižnične zakonodaje. Vanj so včlanjene vse slovenske splošne knjižnice.

² Z izrazom knjižnica (brez pridevnika) v prispevku označujemo splošno knjižnico, razen kjer je navedeno drugače.

2 Začetki

Konec osemdesetih let prejšnjega stoletja so ravnatelji splošnoizobraževalnih knjižnic II. tipa³ zaznali, da sta nepovezanost in razdrobljenost slaba popotnica za njihov razvoj in napredek.

V tem času so se splošnoizobraževalne knjižnice opremljale z računalniki in vključevale v različne knjižnične informacijske sisteme (Atlas, VIR). Vanje so bile knjižnice I. in II. tipa že vključene, treba pa je bilo opremiti in uvesti knjižnični informacijski sistem še v knjižnice od III. do V. tipa. Tako so se pričela razmišljanja o organiziranem povezovanju oziroma o ustanovitvi poslovnega združenja splošnoizobraževalnih knjižnic. Dvaindvajsetega novembra 1989 je bil ustanovljen osemčlanski iniciativni odbor, ki so ga sestavljali večinoma ravnatelji knjižnic II. tipa, njegov predsednik pa je bil Rajko Slokar, ravnatelj Goriške knjižnice Franceta Bevka Nova Gorica in eden najaktivnejših pobudnikov odbora. Odbor je bil s strani knjižnic, ki so imele namen uvajati knjižnični informacijski program VIR, potrjen 9. aprila 1990 in zaupana mu je bila naloga, da pripravi vse za ustanovitev poslovnega združenja splošnih (oziroma, kot so se takrat imenoval, splošnoizobraževalnih) knjižnic.

Iniciativni odbor, ki je deloval z organizacijsko in tehnično podporo Bežigradske knjižnice in njene ravnateljice Alenke Zupan, se je do konca februarja 1992, ko je bila na ustanovnem zboru ravnateljev ustanovljena Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic Slovenije (v nadaljevanju Zveza), sestel osemnajstkrat in na teh sestankih zasnoval načrte za vzpostavitev skupnosti knjižnic ter obliko in namen njenega delovanja. Devetnajstega februarja 1991 je bil organiziran sestanek vseh ravnateljev in direktorjev ter vodij nesamostojnih splošnoizobraževalnih knjižnic, na katerem je bila na dnevnem redu tudi točka »priprava za ustanovitev zveze splošnoizobraževalnih knjižnic«. Iniciativni odbor je v obdobju do ustanovitve Zveze opravil pogovore s tedanjim ministrom za kulturo dr. Andrejem Capudrom ter izvedel srečanja z založniki, Institutom informacijskih znanosti Maribor (IZUM) in Narodno in univerzitetno knjižnico (NUK).

Knjižnice so novembra 1991 prejele dopis predsednika iniciativnega odbora za ustanovitev zveze splošnoizobraževalnih knjižnic Rajka Slockarja s prošnjo, naj

³ Normativi in standardi za splošnoizobraževalne knjižnice (1987) so v poglavju »II. Splošni, delovni in tehnični standardi« določali: *Osrednje SIK v občinah se delijo glede na število prebivalcev in glede na območje s srednjimi šolami na več skupin oziroma tipov knjižnic, in sicer: I. tip za območje nad 100.000 prebivalcev, II. tip za območje od 50 do 100.000 prebivalcev, III. tip za območje od 20 do 50.000 prebivalcev, VI. tip za območje od 10 do 20.000 prebivalcev, V. tip za območje od 7 do 10.000 prebivalcev.*

na naslov Bežigradske knjižnice sporočijo, »ali so pripravljene sprejeti ustanoviteljstvo te skupnosti (op. a.: neformalnega združenja poslovnih delavcev knjižnic) in se vanjo včlaniti« (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 1991; 1992). Iz dopisa razberemo, da naj bi šlo za takšno obliko skupnosti, ki bi združevala poslovne delavce vseh knjižnic, tudi nesamostojnih. Združenje naj bi bilo neformalno, njegov namen pa izmenjava izkušenj med poslovodstvi ter skupen nastop do dobaviteljev, financerjev in drugih institucij, s ciljem izboljšanja kakovosti dela knjižnic. Soglasje je posredovalo osemindeset knjižnic.

Ustanovni zbor Zveze, ki se ga je udeležilo enainpetdeset ravnateljev in vodij knjižnic, je bil 27. februarja 1992 na Bledu. Delo iniciativnega odbora je na zboru predstavil njegov predsednik Rajko Slokar, prav tako tudi pravna akta Zveze: Akt o ustanovitvi Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic (dalje Akt o ustanovitvi) (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 1991; 1992), podlaga zanj sta bila 16. in 17. člen Zakona o knjižničarstvu (1982), ter Statut splošnoizobraževalnih knjižnic Slovenije (dalje Statut) (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 1991; 1992). Akt o ustanovitvi je v 2. členu določal status Zveze, ki je koordinacijsko delovno telo in zastopa svoje članice, vendar ni pravna oseba. Nastopa v imenu in na račun svojih članic, ki odgovarjajo tudi za njene obveznosti, ter v okviru njihovih pooblastil. Akt o ustanovitvi in Statut sta bila notranja dokumenta Zveze ter nista bila javno objavljena.

5. in 6. člen Akta o ustanovitvi, katerih vsebina se je ponovila tudi v 6. in 7. členu Statuta, sta določala cilje in namen ter dejavnost Zveze, kar so bili:

- *povezovanje članic pri reševanju skupnih problemov,*
- *usklajevanje razvoja članic na posameznih področjih,*
- *usklajevanje obveznosti in nagrajevanja delavcev,*
- *medsebojna pomoč pri reševanju posameznih problemov,*
- *informiranje članic o skupnih zadevah.*

Dejavnost Zveze je opredeljeval 6. člen Akta o ustanovitvi:

- *oblikovanje nacionalnih, globalnih, kulturnopolitičnih opredelitev za področje splošnoizobraževalnih knjižnic;*
- *oblikovanje predlogov, povezanih z zakonodajo na področju knjižničarstva;*
- *skrb za enotnost knjižničnega informacijskega sistema, enotno strokovno obdelavo knjižničnega gradiva, enoten način zbiranja in obdelave informacij in podatkov, enotno vodenje katalogov in druge dokumentacije, razvijanje medknjižnične izposoje;*
- *spremljanje problemov matičnosti posameznih splošnoizobraževalnih knjižnic;*
- *spremljanje problematike normativov in standardov splošnoizobraževalnih knjižnic;*
- *spremljanje statusne problematike knjižnic in knjižničarskih enot;*

- skrb za izobraževanje in strokovno izpopolnjevanje delavcev s področja knjižničarstva;
- spremljanje problematike izpolnjevanj strokovnih in tehničnih pogojev za delo knjižnic;
- spremljanje problematike financiranja splošnoizobraževalnih knjižnic;
- spremljanje zakonitosti dela in poslovanja;
- spremljanje in načrtovanje razvoja splošnoizobraževalnih knjižnic;
- spremljanje in usklajevanje investicij v splošnoizobraževalnih knjižnicah;
- uveljavljanje ustreznega vrednotenja knjižničarskega dela;
- spremljanje in poenotenje pri ukrepanju v zvezi s problematiko kolektivne pogodbe za področje knjižničarstva in njenim izvajanjem.

V 16. členu Akta o ustanovitvi je bil določen način pridobivanja sredstev za delovanje Zveze, kar so bile članarine in možnost dodatnega zbiranja sredstev za posamezne naloge »iz svojih in drugih virov«.

Akt o ustanovitvi je torej določil okvire delovanja Zveze, ki so ostali pomembni temelji vseh treh desetletij njenega obstoja. Določbe, opredeljene v prvem ustanovitvenem aktu, ki so vsebinsko določale delovanje Zveze, se tudi v poznejših ustanovnih dokumentih njenih pravnih naslednikov niso spreminjale. Na ustanovnem zboru je podpisalo soglasje ter potrdilo pristop petdeset ravnateljev in vodij knjižnic od enainpetdesetih prisotnih, Statut so prisotni sprejeli soglasno. Izvedene so bile volitve za organe upravljanja in vodenja Zveze. Najvišji organ je bil v skladu z Aktom o ustanovitvi zbor članic, v imenu katerega sta delovala dva odbora, upravni in nadzorni. Zbor članic so sestavljali predstavniki vseh splošnoizobraževalnih knjižnic članic zveze, to so njihovi vodje oziroma ravnatelji/direktorji, ki so izmed sebe izvolili predsednika, z dvoletnim mandatom, ki ga je bilo možno ponoviti. Zbor članic je na ustanovnem zboru za predsednika, ki predstavlja in zastopa Zvezo, za dvoletni mandat izvolil Rajka Slokarja, oblikovali pa so tudi šestčlanski upravni odbor, ki so ga sestavljali Janko Germadnik, Ludvik Kaluža, Janez Lah, Janez Mežan, Dragica Turjak in Alenka Zupan, ter tričlanski nadzorni odbor, ki so ga sestavljali Ivo Pintarič, Zvonka Pretnar in Cveta Zalokar Oražem.

V treh desetletjih Zveze oziroma njenega naslednika Združenja so se člani upravnega in nadzornega odbora pogosto menjavali, saj so imeli večinoma dvoletni mandat, le nekajkrat štiriletnega. Ob tem je pomembno poudariti, da so imeli člani obeh odborov, upravnega in nadzornega, bistven vpliv na delovanje Zveze/Združenja skozi celotno obdobje njenega/njegovega obstoja. Na ustanovnem zboru Zveze je Ludvik Kaluža, član iniciativnega in upravnega odbora, predstavil Okvirni program dela Zveze za leto 1992 (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 1991; 1992), ki ga tukaj navajamo v celoti, saj s svojo vsebino napoveduje

osnovna področja delovanja Zveze, pozneje Združenja, ki so bila ob porajanju novih, dodatnih vsebin aktualna skozi vsa tri desetletja:

Pri svojem delu se bo Zveza SIK povezovala tudi z Enoto za razvoj knjižničarstva pri NUK, s Strokovnim svetom za knjižničarstvo, Ministrstvom za kulturo R Slovenije, Odborom za kulturo pri Skupščini R Slovenije ter z ZBDS in njenimi komisijami oziroma sekcijami.

Temeljno področje dela Zveze SIK je poslovni segment dejavnosti SIK: organizacija poslovanja, financiranje, management, tehnologija, komunikacije, vrednotenje dela, izobraževanje kadra itd. Ker pa je poslovni segment dejavnosti SIK vedno tesno in neposredno povezan tudi s strokovnim, bo Zveza SIK sodelovala tudi pri reševanju določenih strokovnih problemov knjižnične dejavnosti.

Izhajajoč iz načelnih ciljev in vsebinske dejavnosti, navedenih v ustanovitvenem aktu in Statutu Zveze SIK, bodo konkretne naloge za delo Zveze SIK v letu 1992 predvsem naslednje:

1. Slovenski nacionalni program za SIK:

- doseči, da bo Ministrstvo za kulturo Teze o slovenskem nacionalnem programu obravnavalo in jih uvrstilo v nacionalni program kulture vsaj za leto 1993,
- sodelovati v razpravah in odločitvah o mreži knjižnic v R Sloveniji (status knjižnic ter mreža tudi v povezavi s predvideno novo regionalizacijo in upravno razdelitvijo R Slovenije);

2. Računalniška in komunikacijska tehnologija v SIK:

- prizadevanje za povezavo različnih programskih paketov in sistemov, ki se sedaj uporabljajo v slovenskih SIK za avtomatsko obdelavo podatkov in komunikacije: ATCLASS, VIR ipd. Spodbujanje in terjanje, da ustreznna strokovna telesa, kot so Komisija za avtomatizacijo pri Ministrstvu za kulturo, IZUM, NUK, pripravijo konverzije teh sistemov in omogočijo njihovo neposredno povezavo,
- prizadevanje, da se bo v letu 1992 nadaljevalo financiranje nadaljnjega računalniškega opremljanja SIK po že dogovorjeni dinamiki;

3. Skupna nabavna politika:

- knjižnično gradivo: oblikovati skupni in povezani nastop SIK do dobaviteljev knjižničnega gradiva (založbe in knjigarne); dogovoriti se o popustih pri nakupih – popusti naj bi bili enotni,
- računalniška tehnologija: skupni nastop pri nakupih in zniževanje cene zaradi večjih naročil,
- drugi material: skupna – združena naročila zaradi nižje cene;

4. *Financiranje delovanja knjižnic:*

- v dogovoru z Ministrstvom za kulturo doseči, da bo financiranje z njihove strani potekalo po dogovorjeni dinamiki, da bo mogoče dejavnost racionalneje načrtovati,
- oblikovati enotni skupni nastop do občinskih financierjev SIK in prizadevati si za poenotenje kriterijev za financiranje SIK;

5. *Finančno poslovanje, pisarniško poslovanje in arhiviranje:*

- prizadevanje za poenotenje finančnega poslovanja knjižnic,
- prizadevanje za poenotenje poslovanja z bralcem in knjigo oziroma KG pri izposoji,
- poenotenje kriterijev za arhiviranje dokumentov o delu SIK;

6. *Zakonodaja v zvezi s SIK:*

- sodelovanje v pripravi zakona o knjižničarstvu – predlogi in pripombe,
- sodelovanje v pripravi druge zakonodaje, ki bo zadevala SIK;

7. *Vrednotenje dela v SIK:*

- prizadevanje za poenotenje izhodišč za vrednotenje dela knjižničnih delavcev – oblikovanje predloga ovrednotenja nosilnih strokovnih profilov v SIK,
- prizadevanje za to, da bodo tudi financierji sprejeli tako poenotene kriterije in izhodišča,
- pregled in morebitna dodelava in dopolnitev veljavnih normativov in standardov za delo SIK, ki zadevajo vrednotenje dela,
- prizadevanje, da taki poenoteni kriteriji pridejo tudi v kolektivno pogodbo za področje kulture,
- prizadevanje, da bodo financierji spoštovali kolektivno pogodbo za kulturo;

8. *Obveščanje članic Zveze SIK:*

- tekoče obveščanje članic o aktualni problematiki ter o delu upravnega odbora;

9. *Izobraževanje:*

- organizacija izobraževalnih seminarjev za poslovodne delavce SIK (ravnatelji, vodje, računovodje),
- organiziranje in sodelovanje v organizaciji strokovnega izobraževanja knjižničnih delavcev; prizadevanje za to, da bo strokovno izobraževanje (pripravišstvo, strokovni izpiti) tudi zakonsko sankcionirano. (op. a. Izobraževalni program je razdeljen na izobraževanje za ravnatelje in za knjižničarje ter je v prilogi Okvirnega programa Zveze tudi podrobneje vsebinsko razčlenjen.)

Okvirni program dela Zveze je bil na ustanovnem zboru soglasno sprejet in predan upravnemu odboru v izvajanje. Ker arhiv Zveze ne razpolaga z letnim programom dela za leto 1992, domnevamo, da je delovanje Zveze prvo leto njene obstoja temeljilo na okvirnem programu.

Tako je bila rojena za splošnoizobraževalne knjižnice izjemno pomembna asociacija, Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, ki je področje knjižničarstva v naslednjih treh desetletjih močno zaznamovala. Poleg izvajanja zastavljenih programov je bil vsa leta delovanja in obstoja Zveze, pozneje Združenja, njen modus operandi hitro in neovirano prilagajanje aktualnim dogajanjem, kar ji je omogočal in ji še vedno omogoča način organiziranosti. Da je bila Zveza oziroma pozneje njen naslednik Združenje prostovoljno združenje zavodov, ki ga splošne knjižnice kot ustanovitelji praviloma niso utesnjevale s formalizmi, je bila in še vedno je njena/njegova največja prednost.

3 Prvo desetletje, 1992–2002: Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic – povezanost za iskanje skupnih poti

Zveza je temelje svojega nadaljnega delovanja postavljala v prvih letih nastajanja naše samostojne države. To je bilo posebno obdobje, ki sta ga poleg ostankov preteklosti zaznamovali ustvarjalnost in smelost tvorcev novega časa, tudi na področju knjižničarstva. Devetdeseta leta so zaradi uvajanja informacijske komunikacijske tehnologije ter s tem povezane vzajemne računalniške obdelave in izposoje knjižničnega gradiva pomenila veliko prelomnico v razvoju in načinu delovanja splošnih knjižnic, pri čemer je Zveza ves čas aktivno sodelovala.

Za **leto 1992** so v arhivu Združenja zgoraj predstavljeni dokumenti o ustanovitvi Zveze, poročila za to leto, ki ga je 11. februarja 1993 na zboru članic v Žalcu predstavil predsednik Rajko Slokar, pa ne najdemo, vendar lahko iz zapisnika zbora članic razberemo, da je bilo poročilo takrat predstavljeno. Iz razprave, ki je sledila poročilu in je povzeta v zapisniku, je mogoče razumeti, da se je prvo leto svojega delovanja Zveza posvetila predvsem spremljanju zakonodajnih in drugih dokumentov, ki so nastajali na Ministrstvu za kulturo, in skromnemu sofinanciranju knjižnične dejavnosti s strani države, na kar so člani upravnega odbora opozarjali Ministrstvo (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 1993a; 1993b; 1994). Zbor je sprejel program dela za leto 1993, ki je bil, kakor bomo v zapisniku zbora, »v pretežnem delu nadaljevanje programa preteklega leta«. Zveza je načrtovala sodelovanje z Ministrstvom za kulturo pri oblikovanju nove knjižnične zakonodaje, pri čemer je bila izpostavljena priprava Zakona o

knjižničarstvu in drugih na njem temelječih podzakonskih predpisov, načrtovali so tudi sodelovanje pri snovanju slovenskega nacionalnega programa za kulturo.

Poleg omenjenih tem je Zveza načrtovala še naslednje aktivnosti:

- spodbujanje opremljanja knjižnic od III. do V. tipa z »računalniško in komunikacijsko tehnologijo«,⁴
- oblikovanje strukture finančnega vrednotenja programa dela knjižnic, ki naj bi veljala za financirje (občine),
- aktivnosti pri poenotenju finančnega poslovanja knjižnic glede članarin in zamudnin,
- skupno nastopanje na knjižnem trgu z namenom poenotenja popustov,
- sodelovanje pri oblikovanju enopredmetne študijske smeri bibliotekarstvo na Filozofski fakulteti za diplomante višjih šol (Pedagoške akademije),
- obveščanje članic o delu organov Zveze,
- izmenjavo dobrih praks med knjižnicami,
- predstavljanje delovanja Zveze v javnosti.

V načrtu za leto 1993 je bil sestanek upravnega odbora s predstavniki Ministrstva za kulturo oziroma z ministrom za kulturo Sergijem Pelhanom (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 1993). Zveza je predlagala ministrstvu sodelovanje pri oblikovanju nacionalnega programa za kulturo in nove knjižnične zakonodaje, saj sta bila v procesu oblikovanja dva zakona: Zakon o obveznem izvodu publikacij in Zakon o knjižničarstvu. V imenu zbora članic sta bila na Ministrstvo za kulturo poslana tudi dopis z različnimi pripombami in zahtevami glede financiranja nakupa knjižničnega gradiva ter kritika posebnega projekta, direktnega odkupa knjig od različnih založb, ki ga je Ministrstvo za kulturo za

⁴ Iz arhiva Zveze za leta 1993–1997 lahko razberemo, da je bila ena od prioritet tega obdobja računalniško opremljanje knjižnic, ki ga je vodilo in finančno podpiralo Ministrstvo za kulturo, ter uvajanje računalniške programske podpore pri obdelavi in izposoji gradiva. Od leta 1990 so se z računalniško opremo opremljale tako imenovane knjižnice I. in II. tipa (današnje osrednje območne knjižnice), ki so bile testne knjižnice za program COBISS, od leta 1993 dalje pa tudi knjižnice od III. do V. tipa (današnje osrednje knjižnice). Izbira programske podpore za obdelavo in izposajo gradiva je bila v začetku prepuščena vsaki knjižnici posebej (knjižnice so delale s programi VIR, ATLAS, MOLJ, STEVE), v letih 1993 in 1994 pa si je upravni odbor Zveze zadal kot eno od nalog »terjati« od Ministrstva za kulturo, Instituta informacijskih znanosti ter Narodne in univerzitetne knjižnice, da se izvede konverzija teh sistemov v COBISS. V okviru Zveze knjižnic so bili izpostavljeni visoki stroški članarin in vzdrževanja sistema COBISS ter izobraževanja strokovnih delavcev za uporabo COBISS-a in k poravnavi teh stroškov oziroma višjemu financiranju knjižnic je bilo pozvano Ministrstvo za kulturo. Pri vpeljevanju programa COBISS je z Institutom informacijskih znanosti vsebinsko sodelovala samoiniciativno oblikovana skupina strokovnih delavcev iz testnih knjižnic II. tipa. Mnogi od njih so bili pozneje aktivni v Sekciji za splošne knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije in so svoje delo nadaljevali v tem okviru.

knjižnice opravilo brez njihovega sodelovanja. Glede na odgovor ministrstva (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 1993a; 1994), ki je svoje odločitve utemeljevalo z vodenjem svoje kulturne politike, ki »zadovolji čim več interesov različnih kulturnih dejavnikov«, kritični dopis ni dosegel želenih rezultatov. O vseh perečih temah, predvsem o zelo skromnem financiranju nakupa knjižničnega gradiva s strani Ministrstva za kulturo (namesto pričakovanih sedemdeset odstotkov sredstev za nakup v skladu z Normativi in standardi za splošnoizobraževalne knjižnice so prejeta sredstva zadostovala le za štirinajst odstotkov izpolnitev standarda), so predstavniki Zveze spregovorili v radijski oddaji na tretjem programu Radia Slovenija.⁵

Leto 1993 je bilo zaznamovano z začetkom priprav zakonskih in podzakonskih aktov ter različnih smernic, ki jih je poleg podlag za oblikovanje nacionalnega programa za kulturo oblikovalo Ministrstvo za kulturo:

- predlog zakona o zagotavljanju javnega interesa na področju kulture,
- predlog novega Zakona o knjižničarstvu,
- predlog kolektivne pogodbe za kulturne dejavnosti,
- merila za financiranje splošnoizobraževalnih knjižnic ter
- pravilnik o pogojih za napredovanje na delovnem mestu in določanje plač zaposlenih v javnih zavodih s področja kulture.

Pri oblikovanju teh predlogov zakonskih in podzakonskih predpisov je Zveza ves čas aktivno sodelovala s pripombami in komentarji, ki so jih pripravili njeni organi. Posebno pozornost je posvetila podlagam Ministrstva za kulturo za oblikovanje leto pozneje sprejetega Zakona o uresničevanju javnega interesa na področju kulture (1994), ki so bile leta 1993 v javni razpravi v dokumentu z naslovom Teze Ministrstva za kulturo za izhodišča nacionalnega programa kulture (Teze) (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 1993a; 1994). V tem dokumentu so bile knjižnice obravnavane v obsežnem posebnem poglavju, ki je vključevalo delovanje Narodne in univerzitetne knjižnice, splošnoizobraževalnih knjižnic in Matične službe za splošnoizobraževalne knjižnice. Na predlagane Teze je Sekcija za splošnoizobraževalne knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije, takrat jo je vodil Ludvik Kaluža (Miklavčič, 2020), ki je bil istočasno tudi član upravnega odbora Zveze, skupaj z Zvezo pripravila veliko pripomb, komentarjev in predlogov, ki so bili posredovani Ministrstvu za kulturo, kjer naj bi bili v veliki večini upoštevani.

Razprave in obravnave predlaganih predpisov so se nadaljevale tudi v letu **1994**. Prvo četrtino tega leta je zaznamovala napoved protestnega zaprtja knjižnic,

⁵ Oddaja je bila na sporedu 27. maja 1993 ob 14. uri.

katerega pobudnik je bila Zveza, saj knjižnice v obdobju šestih mesecev (od oktobra 1993 do marca 1994) od Ministrstva za kulturo za nakup knjižničnega gradiva niso prejele nobenih sredstev, ki so bila običajno nakazovana po dvajstih. Zveza je 16. marca 1994 organizirala protestni zbor članic, ki so se ga udeležili predstavniki Ministrstva za kulturo, do zaprtja pa zaradi zadovoljivih dogovorov med obema stranema ni prišlo. Knjižnice so od Ministrstva za kulturo prvi del sredstev prejele konec marca 1994.

Skupščina članic Zveze je aprila 1994 v Moravskih Toplicah poleg obravnave letnega poročila in načrta dela za obdobje 1994/95 izvedla tudi volitve v organe Zveze za naslednji dveletni mandat, drugi po vrsti od njenega nastanka, ter predlagala nekatere spremembe Statuta Zveze. Te so bile končno sprejete junija 1994 na seji upravnega odbora in so zadevale imenovanje predsednika upravnega odbora. Pri evidentiranju kandidatov za volitve v organe Zveze so se na skupščini sicer pojavile težave, ker nekateri predlagani kandidati za odbore in za predsednika Zveze s kandidaturo niso soglašali. Zaplet s kandidati za odbore je bil rešen na sami skupščini (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 1993a; 1994) s predlaganimi novimi kandidati in skupščina je z glasovanjem potrdila upravni ter nadzorni odbor v celoti. Novega predsednika oziroma predsednico je nato na podlagi sklepa skupščine imenoval upravi odbor na svoji prvi seji, to je postala **Cveta Zalokar Oražem, direktorica Knjižnice Domžale**, ki je predsedovanje od Rajka Slokarja prevzela 9. maja 1994.

Iz zapisnika aprilske skupščine (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 1994) razberemo, da so bile osrednje vsebinske teme razprave dinamika opremljanja knjižnic z računalniki, uvajanje računalniškega knjižničnega programa MOLJ podjetja IROSE in prenos podatkov med različnimi programi za obdelavo gradiva ter delo upravnega odbora. Na podlagi sprejetih sklepov skupščine je Zveza naslovila na Ministrstvo za kulturo dopis (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 1993a; 1994), v katerem so bile strukturirane »zahteve« po odgovorih s področja dinamike opremljanja knjižnic od III. do V. skupine z računalniško opremo, strategije razvoja računalniškega povezovanja knjižnic, strategije razvoja splošnih knjižnic ter njihove vloge in položaja na podlagi nove zakonodaje na področju lokalne samouprave in novega Zakona o knjižničarstvu. Na Ministrstvu so 26. maja 1994 pripravili kratek odziv na dopis s pojasnilom, da z »zahtevami« do Ministrstva lahko nastopa le Vlada RS in da bo morala Zveza na odgovore počakati do trenutka, ko bodo na Ministrstvu »dejavnosti pripeljane do zaključne faze« (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 1994).

Nadaljnje aktivnosti Zveze v letu 1994 so od junija dalje zaznamovala prizadevanja za višja sredstva za nakup knjižničnega gradiva s strani Ministrstva za kulturo ter sodelovanje pri pripravah zgoraj navedenih predpisov, ki so se

pričele že v prejšnjih letih. Zveza je sodelovala tudi pri pripravah dveh novih predpisov na področju kulture, o katerih je v imenu knjižnic pripravila mnenja in ob njuni uveljavitvi pomagala knjižnicam pri implementaciji. Predpisa Kriteriji za razporeditev direktorjev javnih zavodov na področju kulture v plačilne razrede in Merila za določanje višine dela plače za delovno uspešnost direktorja javnega zavoda na področju kulture sta odprla občutljivo problematiko določanja plačnih količnikov za direktorje, pri čemer so se pokazale težave predvsem pri določanju plačnih količnikov za vodje tistih knjižnic, ki so bile sestavni del zavodov z več dejavnostmi in jih je bilo v tem obdobju ena tretjina. Ker so bili v plačne količnike umeščeni tako kot vsi drugi strokovni delavci, je Zveza zanje predlagala dodatek k plačnemu količniku. Tudi v zvezi z izvajanjem določb Kolektivne pogodbe za kulturne dejavnosti so se na področju plač za knjižnične delavce kazale težave v zvezi z izplačevanjem dodatkov zaposlenim, ki so jih nekatere občine priznale, druge pa ne, na kar je Zveza na podlagi v anketi zbranih podatkov opozorila Ministrstvo za kulturo in sindikat (Zveza splošno-izobraževalnih knjižnic, 1994).

Konec leta 1994 sta Zveza in Ministrstvo za kulturo podpisala pogodbo o finančni podpori Zveze, ki je tako prvič pridobila nekaj dodatnih finančnih sredstev za svoje delovanje, predvsem pa posredno potrditev, da je legitimna zastopnica splošnoizobraževalnih knjižnic pred različnimi javnostmi. Zveza je tega leta na Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani poslala pobudo za enopredmetni univerzitetni študij bibliotekarstva za diplomante knjižničarstva bivše Pedagoške akademije z višjo stopnjo izobrazbe. Študij je bil prvič razpisan v šolskem letu 1996/97.

Konec leta 1994 je predsednica Cveta Zalokar Oražem odstopila s funkcije, ker z začetkom leta 1995 ni bila več zaposlena v knjižničarstvu. Funkcijo je 13. februarja 1995 na podlagi pisnih soglasij članic Zveze prevzel **Janez Lah, direktor Knjižnice Jožeta Mazovca Ljubljana**.

V letu 1995 je knjižnicam kot občinskim javnim zavodom in v njihovem imenu tudi Zvezi največ dela in zapletov prinesel oktobra 1994 sprejeti Zakon o ustanovitvi občin ter določitvi njihovih območij. Na podlagi tega zakona je namreč nastalo veliko število novih občin, kar je porušilo razmerja pri financiranju knjižnic s strani lokalnih skupnosti. Porajale so se tudi skrbi v zvezi z ohranjanjem knjižnične mreže zaradi morebitnega ukinjanja knjižnic predvsem v manjših občinah. Neurejeno financiranje knjižnic s strani občin, na kar je Zveza Ministrstvo za kulturo, predsednika vlade in predsednika države v skladu s sklepi skupščine opozorila že konec marca 1995, težave na področju opremljanja knjižnic z računalniško opremo ter neusklajenost knjižnic pri izbiri med dvema knjižničnima programskima orodjema, VIR in COBISS, so junija 1995 privedli

do pobude organov Zveze k protestni seji članic, ker se po mnenju članic Zveze Ministrstvo za kulturo, ki je bilo o težavah knjižnic ponovno obveščeno v začetku junija 1995, na navedeno problematiko in pobude Zveze ni ustrezno odzvalo. Na Vladi Republike Slovenije so v zadnjem hipu pripravili obširen odgovor (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 1994; 1995; 1996), v katerem so predstavili dialog Ministrstva za kulturo z občinami na devetih regionalnih posvetih, izvedenih maja 1995, ter navodila, ki sta jih v zvezi z obveznostmi novih občin do knjižnic pripravila Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za finance. Zveza odgovora do skupščine še ni prejela, vendar je bila obveščena, da je pripravljen, zato je 20. junija namesto protestne seje organizirala izredno sejo skupščine.

V tem obdobju je potekala razprava o osnutku Zakona o knjižnicah, specializiranih informacijskih centrih in organizacijah knjižnične infrastrukture,⁶ na katerega je Zveza v mesecu juliju pripravila pripombe in predloge. Septembra je bila ponovno sklicana skupščina Zveze, saj je pregled stanja urejenosti financiranja knjižnic s strani lokalnih skupnosti pokazal, da se od začetka leta kljub vsem prizadevanjem Zveze in obljubam pristojnih državnih institucij, da bodo težave pomagali urediti, to ni izboljšalo.

Zveza je v tem času na podlagi svojega programa za leti 1994 in 1995 vsebinsko oblikovala program izobraževanja za direktorje, ravnatelje in vodje knjižnic, katerega izvedbo je načrtovala jeseni 1995 in spomladi 1996 ter ga je sofinanciralo Ministrstvo za kulturo. Vsebine prvega dela izobraževanja, ki je obsegalo 40 ur in je bilo izvedeno oktobra 1995, so se nanašale na upravljanje in organizacijo del v knjižnicah. Udeležila se ga je večina direktorjev in vodij knjižnic. Drugi sklop, ki je bil v enakem številu ur izveden aprila 1996 in ravno tako dobro obiskan, je obsegal vsebine s področja komunikacij. To je bilo prvo izobraževanje, ki je bilo poimenovano »šola za direktorje«, kar se v poznejših letih v Zvezi oziroma Združenju splošnih knjižnic še večkrat ponovi.

Program Zveze za **leto 1996** je bil sprejet na skupščini marca tega leta. Izpostavljena so bila naslednja področja kontinuiranega delovanja: spremljanje nastajanja novega Zakona o knjižničarstvu ter nacionalnega programa za kulturo, spremljanje in analiza materialnih razmer za delo splošnoizobraževalnih knjižnic na podlagi meril za povečano zagotovljeno porabo občin za nujne naloge na področju kulture, ki jih je za leto 1996 pripravilo Ministrstvo za finance, ter izobraževanje ravnateljev in direktorjev knjižnic. Tako kot v vseh preteklih letih se je delovanje Zveze prilagajalo tudi tistim razmeram in potrebam na področju stroke in poslovanja, ki jih v programu ni bilo mogoče predvideti,

⁶ Delovno poimenovanje Zakona o knjižničarstvu v tej fazi njegovega nastajanja.

saj so nastajale v drugih okoljih. Na področju zakonodaje so se v tem obdobju knjižnice spopadale z določbami Zakona o avtorski in drugih sorodnih pravicah (ZASP) (1995), sprejetega leta 1995. Ta je za fonograme in videograme uvažal poplačilno pravico v korist avtorjev, ki bi jo morale knjižnice plačevati kolektivni organizaciji Združenju skladateljev in avtorjev za zaščito glasbene avtorske pravice Slovenije⁷ od vsake izposojene enote neknjižnega gradiva oziroma fonogramov in videogramov, za katere so knjižnice takrat članom zaračunavale izposojnino. Knjižnice so morale v letu 1995 izdelati sezname vseh fonogramov in videogramov ter jih opremiti z banderolami.⁸ Določba je odprla predvsem vprašanja o zagotavljanju sredstev za poplačilo avtorjem oziroma organizacijam, ki so jih zastopale. Knjižnice je zastopala Zveza, ki uveljavitvi pravic iz Zakona o avtorski in drugih sorodnih pravicah ni nasprotovala ter se je s temi vprašanji obračala na Ministrstvo za kulturo in Urad RS za intelektualno lastnino. Slednji je izpostavil razliko med izposojno v knjižnicah in dajanjem v najem v komercialnih dejavnostih, kar naj bi nakazovalo pot k rešitvi nastale situacije (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 1994; 1995; 1996). Zveza je za direktorje in ravnatelje organizirala izobraževanje s področja avtorskega prava ter najela odvetniško pisarno za oblikovanje pogodbe med vsako posamezno knjižnico in Združenjem skladateljev in avtorjev za zaščito glasbene avtorske pravice Slovenije o plačevanju pravic na podlagi letnih poročil o izposoji. Višina tantiem, ki naj bi jo plačevale vse knjižnice enako, v tem obdobju še ni bila določena, Zveza se je o tem pogajala tudi v prihodnjih letih.

Naslednji pomemben predpis, ki je nastal v tem času in na katerega je Zveza pripravila pripombe, je bil predlog Zakona o zagotavljanju sredstev za nekatere nujne razvojne programe Republike Slovenije v kulturi,⁹ ki je za knjižnično dejavnost predvideval dodatno financiranje za doseganje mednarodnega standarda za splošnoizobraževalne knjižnice na področju nakupa knjižničnega gradiva. Do predloga je bila Zveza kritična, ker ni zajel finančnih sredstev za investicije v knjižnične prostore. Razprava se je nadaljevala tudi v letu 1997, ko je z raziskavami podprti Predlog o zagotovitvi sredstev za nujne razvojne programe na področju splošnoizobraževalnega knjižničarstva pripravila dr. Silva Novljan iz Narodne in univerzitetne knjižnice – Enote za razvoj knjižničarstva (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 1996; 1997; 1998). Njen predlog je bil upoštevan, Zakon o zagotavljanju sredstev za nekatere nujne razvojne programe Republike Slovenije v kulturi (1998) je bil sprejet leta 1998 in je veljal za obdobje 1998–2003. Za splošnoizobraževalne knjižnice je zakon pomenil možnost

⁷ Kolektivno upravljanje pravic avtorjev glasbenih del.

⁸ Pasice z imenom knjižnice.

⁹ Pozneje bolj znan pod imenom »zakon o kulturnem tolarju«.

pridobivanja dodatnih sredstev za nakup knjižničnega gradiva, bibliobusov in informacijske opreme ter investicijskih sredstev za ureditev prostorskih razmer. Ministrstvo za kulturo je v tem letu pripravilo tudi predlog dopolnitev in sprememb Normativov in standardov za splošnoizobraževalne knjižnice iz leta 1987, ki ga Zveza na podlagi argumenta, da mora biti najprej sprejet novi Zakon o knjižničarstvu, ni podprla.

Leto 1997 se je pričelo s skupščino Zveze, na kateri so člani poleg obravnave letnega poročila in načrta dela za leto 1997 obravnavali še vse aktualne predloge zakonov in predpisov ter predlog nacionalnega programa za kulturo, pri čemer so sodelovali predstavniki Ministrstva za kulturo, Narodne in univerzitetne knjižnice, Državnega sveta Republike Slovenije ter Mestne občine Ljubljana. Program za leto 1997 je poleg sodelovanja pri razpravah o predlagani zakonodaji, ki je bila aktualna še iz preteklih obdobj, predvidel sodelovanje pri oblikovanju kulturniške zbornice, izobraževanje ravnateljev oziroma direktorjev knjižnic ter nekatere druge projekte na področju kakovosti in uspešnosti delovanja knjižnic. Zveza je pripravila tudi vzorec za pripravo individualnih pogodb za direktorje, ki so ga prejele vse knjižnice. Po izteku dvoletnega mandata organov Zveze so bile predvidene volitve v njene organe, vendar knjižnice članice niso predlagale novih kandidatov, zato je skupščina sprejela sklep, da vsi organi nadaljujejo delo tudi v novem mandatnem obdobju. Predsednik Zveze je ostal Janez Lah, člani obeh odborov, upravnega in nadzornega, so nadaljevali z delom v enaki sestavi kot v preteklem mandatnem obdobju.

Aprila je Zveza ponovno organizirala enotedensko izobraževanje za ravnatelje in direktorje, ki ga je sofinanciralo Ministrstvo za kulturo. Na delavnicah so bile obravnavane različne problematike, s katerimi so se spopadale knjižnice pri svojem delu. Glede razmerij med knjižnicami in njihovimi ustanovitelji so direktorji izpostavili potrebo po oblikovanju ustanovitvenih aktov knjižnic po enotnih izhodiščih ter po upoštevanju knjižničnih standardov pri financiranju knjižnic, ki med drugim povzročajo kadrovske podhranjenosti v knjižnični dejavnosti. Knjižnice so izpostavile tudi pomembnost sodelovanja z Ministrstvom za kulturo, predvsem na področju nastajajočega Zakona o knjižničarstvu, in potrebo po novih knjižničarskih standardih. Med izobraževanjem so bila obravnavana tudi delovanje Zveze in pričakovanja knjižnic glede zastopanja Zveze pri oblikovanju javnega mnenja o njihovem delu ter potreba po preoblikovanju Zveze v pravni subjekt.

V sodelovanju z Narodno in univerzitetno knjižnico – Enoto za razvoj knjižničarstva je Zveza imenovala delovno skupino za oblikovanje predloga novih standardov in strokovnih priporočil za splošne knjižnice, ki naj bi spodbudili preobrazbo knjižnic v informacijska in socialna središča v lokalnih skupnostih.

Delovna skupina je bila sestavljena iz vrst strokovnjakov iz splošnih knjižnic in je delovala pod vodstvom dr. Silve Novljan z Enote za razvoj knjižničarstva. Skupina, katere delovanje je pozneje financiralo Ministrstvo za kulturo, je dokument pripravljala do leta 2001 (kot predlog ga je Zveza prvič obravnavala v drugi polovici leta 1997), ko ga je sprejela skupščina Zveze bibliotekarskih društev Slovenije, leta 2003 pa ga je potrdil še Nacionalni svet za knjižnično dejavnost (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 2003; 2004; 2005). Standardi za splošne knjižnice so stopili v veljavo maja 2005 in so veljali do aprila 2015. Po tem letu so nova Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice zaradi spremembe Zakona o knjižničarstvu, ki je bil sprejet konec leta 2015, nastali šele po sprejetju sprememb Zakona in so v okvirih stroke stopili v veljavo leta 2018.

Razvojna in zakonodajna gradiva, ki jih je knjižnična javnost obravnavala v letu 1997, so ostajala konstanta tudi v letu 1998, vendar vse še vedno v fazi razprav in oblikovanja pripomb. Institut informacijskih znanosti je v tem letu knjižnicam izstavil račun za članarino v sistemu COBISS in vzdrževanje računalniških sistemov, na kar je Zveza opozorila Ministrstvo za kulturo, kjer so v sodelovanju z Ministrstvom za znanost in tehnologijo tekla pogajanja o financiranju storitev, ki jih je za knjižnice zagotavljal Institut informacijskih znanosti. Knjižnicam na podlagi informacij in usmeritev Ministrstva za kulturo računov ni bilo treba poravnati, saj naj bi v tem obdobju financiranje Instituta informacijskih znanosti v celoti prevzela država.

Zveza si je prek Urada za intelektualno lastnino prizadevala urediti tudi obveznosti splošnoizobraževalnih knjižnic do upravljalcev kolektivnih avtorskih pravic. Strokovnim ustanovam in političnim odločevalcem je ponudila svoje sodelovanje, vendar odzivov ni bilo, zato so se organi Zveze začeli spraševati o smiselnosti njenega obstoja. V razpravah pa je vendarle pretehtalo stališče, da je »Zveza pomembna in potrebna, še toliko bolj, saj se morajo splošnoizobraževalne knjižnice očitno same in zato skupaj boriti in vplivati na razmere, pogoje in usmeritve« (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 1996; 1997; 1998a, 1998b) svojega delovanja. Artikulirala so se razmišljanja o preoblikovanju Zveze v pravno osebo – kar v skladu z Aktom o ustanovitvi Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic iz leta 1992 (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 1991; 1992) do tedaj ni bila, temveč je vse od ustanovitve dalje delovala kot koordinacijsko delovno telo – z zagotovljenimi sredstvi za delo in določenimi pooblastili ter s pogajalsko pozicijo ob zastopanju vseh članic. Ideja je bila, da bi Zvezo ustanovile vse splošnoizobraževalne knjižnice, zastopala bi jo predsednik in podpredsednik; sekretar, ki ga do tedaj ni bilo, bi bil v Zvezi zaposlen. Takšno ureditev in delovanje bi financirali članice Zveze in Ministrstvo za kulturo. To je bilo prvič, da se je v zapisih pojavilo takšno razmišljanje o načinu njenega nadaljnjega delovanja, vendar je takrat vse ostalo le na papirju. Decembra 1998 je bil na

skupščini obravnavan predlog preobrazbe Zveze, izvedene so bile tudi volitve v njene organe, vendar v naboru kandidatov za člane organov ni bilo kandidata za njenega predsednika. V arhivu Zveze ni zapisnika o decembrski skupščini, iz zapisnika skupščine junija 1999 (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 1999) pa razberemo, da takrat Zveza novega predsednika ni dobila.

Novi predsednik je bil predlagan in izvoljen šele na skupščini junija **1999**, mesto je za naslednji dve leti zavzel **Lado Planko, vodja knjižnice v Kulturnem centru Ivan Napotnik Velenje**.

Skupščino je vodil odhajajoči predsednik Zveze Janez Lah, na dnevnem redu pa so bili Zakon o davku na dodano vrednost in vprašanje, ali so knjižnice na podlagi lastnih prihodkov davčni zavezanci (zaradi prizadevanj Ministrstva za kulturo so bile knjižnice še istega leta od te obveznosti izvzete), problematika stalnega zniževanja financiranja nakupa knjižničnega gradiva ter nastajajoči Zakon o knjižničarstvu.

Vsebina, ki jo je v tem obdobju Zveza še posebej izpostavljala, je bil predlog Ministrstvu za kulturo, naj se v okviru spreminjanja Zakona o knjižničarstvu uredi tudi pravni status Zveze v pravno osebo. Predlog je vsebinsko predstavljen v zapisu iz leta 1999, ki ga je pripravil takratni predsednik Zveze Lado Planko, z naslovom Dopolnilni oziroma spremljevalni predlog Zveze SIK k besedilu Zakona o knjižničarstvu (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 2000; 2001):

»Splošne knjižnice kljub občasnim ugotavljanjem skupnega interesa ob konkretnih povodih pravzaprav nimajo legalnega (pravno urejenega) in legitimnega (od partnerjev v procesu priznanega) skupnega zastopstva (...).

Na skupni ravni bi bilo zato potrebno vzpostaviti tako službo za servisiranje specifičnih, splošnim knjižnicam skupnih interesov (kot administrativno-tehnični servis za podporo kadrovsko ne ravno bogatemu menedžmentu splošnih knjižnic pri oblikovanju usklajene programske, poslovne in cenovne politike) kot instanco za njihovo artikulacijo, se pravi ustrezno urediti status sedanje Zveze SIK.

Poleg tega bi bilo smiselno eno oz. obe v perspektivi usposobiti za:

- skupni nastop nasproti dobaviteljem (tudi kot tehnično-administrativni, računovodski, ekspeditni ... - del nabavno-akcesijskega trusta),*
- pomoč pri pripravi pravnih aktov SIK,*
- pomoč pri pripravi razvojnih načrtov SIK, pomoč pri investicijskem inženiringu SIK,*
- skupni marketing in propagando SIK,*
- urejanje odnosov z zastopstvi avtorjev,*

- organizacijo lastne izvedbe medknjižnične izposoje: v času elektronskih povezav in dostopnosti informacij se bomo prej ali slej srečali z vprašanjem o smotrnosti lastne kurirske službe,
- itd.«

Ob navedbi nekaterih primerov različnih oblik povezovanja knjižnic v Evropi je dodan predlog,

*»..., da se z novim zakonom o knjižničarstvu uredi pravni status sedanje Zveze SIK in da se predvidi možnost, da se jo opremi s potrebnimi administrativno-tehničnimi in strokovnimi delavci, pa tudi, da se prilagodijo členi zakona, kjer je govora o sodelovanju splošnih knjižnic (...) in sicer tako, da bo Zveza SIK legalni in legitimni partner v procesu odločanja, ki zadeva splošne oz. javne knjižnice«.*¹⁰

Leta 1999 je Zveza Ministrstvu za kulturo poleg zgoraj opisanega predloga za spremembo svojega statusa posredovala tudi vlogo za »financiranje najetih linij za splošnoizobraževalne knjižnice« v letu 2000 (knjižnicam je dostop do prenosa podatkov zagotavljal Telekom in svojo storitev zaračunaval), ki je bila zavrnjena, ter vlogo za financiranje promocijskih aktivnosti splošnih knjižnic, kar je bilo tudi zavrnjeno. Namesto tega je bil za omejeno število udeležencev iz vrst ravnateljev in direktorjev knjižnic financiran obisk finskih knjižnic.

Marca **leta 2000** je Lado Planko kot predsednik Zveze napovedal odstop s položaja in je bil na svojo željo razrešen na skupščini 9. maja 2000, za predsednico pa je bila izvoljena **Joža Ocepek, vodja Matične knjižnice dr. Slavka Gruma v Zavodu za izobraževanje in kulturo Litija**. Na tej skupščini so nekateri člani izpostavili zaznane težave pri delovanju Zveze, ki naj bi trajale že nekaj časa, pri čemer so poudarili, da naj bi bilo delovanje njenih organov premalo aktivno in netransparentno. V zapisniku skupščine Zveze (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 2000; 2001) beremo tudi o pripombah na delovanje Zveze, ki jih je izpostavilo Ministrstvo za kulturo, ki je pogrešalo njene konkretne usmeritve, cilje in strategijo. Zastavilo se je vprašanje, ali je smiselno, da takšna Zveza sploh obstaja, ter se izrazil dvom, ali je potrebno, da bi bila opredeljena kot pravna oseba. Odziv članov na te pomisleke je bil enoznačen: knjižnice potrebujejo

¹⁰ V Zakonu o knjižničarstvu, ki je bil sprejet leta 2001, ta predlog ni bil upoštevan, so se pa v naslednjih letih spremenile druge zakonske podlage, ki so omogočale spremembo statusa asociacije splošnih knjižnic. V petindvajsetih letih nadaljnega delovanja Zveze oziroma pozneje Združenja so se torej do neke mere uresničile vse v tem zapisu izpostavljene dejavnosti »skupnega zastopstva« današnjih splošnih knjižnic.

povezovalno telo (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 2000; 2001), zato je nadaljnje delovanje Zveze nujno.

Zagotovilo nadaljevanja dela Zveze je bila izvolitev nove predsednice, ki je z delom pričela takoj. Knjižnice so nekaj dni po skupščini prejele kratko obvestilo o njenih nadaljnjih aktivnostih: izpostavljena je bila razprava o predlogu Zakona o knjižničarstvu (2000), ki je bil po dolgi pripravi in usklajevanjih končno oblikovan, nadaljevali so se pogovori o reorganizaciji Zveze, predvsem pa je prišlo do zelo pomembnega organizacijskega napredka pri načinu izvajanja različnih aktivnosti Zveze. Napovedano je bilo delovanje neformalnih skupin, ki naj bi jih vodili člani upravnega in nadzornega odbora ter bi izvajale dejavnosti oziroma oblikovale vsebine, povezane z aktualnimi potrebami pri poslovnem in strokovnem vodenju knjižnic. Takšen način delovanja Zveze, pozneje Združenja, ki je v različnih obdobjih njenega obstoja doživel večjo ali manjšo intenziteto, je postal v prihodnjih letih stalnica. Na ta način so vsebine, s katerimi je Zveza želela vplivati na knjižnično dejavnost, organiziranost in zakonodajo, nastajale v sredini, ki so ji bile namenjene, in so bile zato avtentične oziroma so se knjižnice z njimi lahko poistovetile. Zveza je še vedno pripravljala izobraževanja za direktorje in pričela sodelovati z izbrano odvetniško pisarno pri oblikovanju vzorcev različnih aktov, potrebnih pri poslovanju knjižnic, ki so jih v naslednjem obdobju postopoma prejele vse članice Zveze.

Oktobra 2000 je bil sprejet dogovor o oblikovanju predloga spremembe statusa Zveze, in sicer tako, da bi se preoblikovala v društvo. Januarja 2001 je bil pripravljen predlog temeljnega akta o ustanovitvi Društva splošnih knjižnic, ki bi bilo pravna oseba zasebnega prava (spomnimo, da do tedaj Zveza ni bila pravna oseba) s pravicami, obveznostmi in odgovornostmi, določenimi z Zakonom o društvih. Ustanovitelji društva bi bile fizične osebe, v konkretnem primeru bi bili to člani upravnega in nadzornega odbora obstoječe Zveze, društvu pa bi se lahko priključile tudi druge fizične osebe s pisno pristopno izjavo. Predlog na skupščini Zveze januarja 2001 ni dobil podpore, razmišljanja o načinu njenega preoblikovanja so se nadaljevala.

V letu 2001 je Zveza še vedno izvajala aktivnosti v zvezi s problematiko opremljanja knjižnic z informacijsko in komunikacijsko tehnologijo ter visokih stroškov najemnin komunikacijskih povezav do Arnesovih vozlišč, kar je reševala s pomočjo Instituta informacijskih znanosti in v sodelovanju z njim. Tako kot v vseh preteklih letih si je tudi tedaj prizadevala za zagotavljanje večjih finančnih sredstev za nakup knjižničnega gradiva s strani Ministrstva za kulturo. Sodelovala je s Sekcijo za splošne knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije, ki je v letu 2001 načrtovala večjo promocijsko akcijo o splošnoizobraževalnih knjižnicah in njihovem delovanju. Promocijska akcija, ki so jo financirali

Ministrstvo za kulturo in splošne knjižnice, je bila izvedena konec leta 2001. Zveza je v tem letu organizirala različna izobraževanja za direktorje ter strokovno ekskurzijo na Dansko.

Delovanje Zveze je v letu 2001 v veliki meri zaznamovalo spremljanje usklajevanja predloga novega Zakona o knjižničarstvu, ki je do takrat potekalo že skoraj celo desetletje. Zveza je pripravila pripombe, predloge in dopolnitve besedila predlaganega zakona, ki jih je v začetku leta 2001 posredovala Ministrstvu za kulturo, Narodni in univerzitetni knjižnici ter nekaterim drugim strokovnim javnostim.

Novi Zakon o knjižničarstvu (2001) (ZKnj-1, v nadaljevanju Zakon), sprejet konec leta 2001, je prinesel pomembne razvojne novosti na področju stroke in organizacijske spremembe, ki so zadevale tako knjižnice kot tudi občine, njihove ustanoviteljice. Od uveljavitve tega zakona se splošnoizobraževalne knjižnice v skladu z novo terminologijo, ki jo ta prinaša, imenujejo splošne knjižnice.

Aktivnosti, ki so jih zahtevale njegove določbe in pri katerih je Zveza sodelovala, so se zaradi termina uveljavitve zakona začele izvajati v letu 2002. V skladu z določbami Zakona so morale vse občine sprejeti nove ustanovitvene akte knjižnic. Z njimi so se urejala ustanoviteljska ali pogodbeni razmerja med knjižnico in občinami, za katere je ta izvajala dejavnost, občinski javni zavodi, ki so imeli več enot z različnimi dejavnostmi, pa so bili reorganizirani. Na podlagi novega Zakona so bile na novo vzpostavljene knjižnične mreže desetih osrednjih območnih knjižnic in zakon jim je dodelil posebne naloge, imenovalo pa jih je Ministrstvo za kulturo, ki zagotavlja tudi financiranje izvajanja teh nalog. Vse knjižnice so morale na podlagi Zakona oblikovati in sprejeti nove akte o sistemizaciji delovnih mest. Zveza je knjižnicam ves čas implementacije novega zakona ponujala različne vrste podpore (na primer organizacija izobraževanj v zvezi z izpolnjevanjem določb zakona, oblikovanje vzorcev različnih notranjih aktov knjižnic in drugih dokumentov) ter z njimi sodelovala.

Zakon je predvideval veliko število podzakonskih aktov, ki so lahko imeli značaj pravilnikov, uredb, priporočil ali navodil in jih je pripravljalo Ministrstvo za kulturo skupaj z Narodno in univerzitetno knjižnico. Zveza je pri oblikovanju podzakonskih aktov vse leto 2002 sodelovala s pripombami in predlogi, spremljala pa je tudi nastajanje novih standardov in normativov za splošne knjižnice.

Marca **leta 2002** je Zveza po večletnih prizadevanjih postala pravna oseba, kar je omogočil 9. člen Zakona: *»Knjižnice se lahko povezujejo v zveze, ki so koordinativna telesa in predstavljajo ter zastopajo interese, ki so povezani z njihovim razvojem.«*

Zvezo splošnih knjižnic, ki je bila pravna naslednica Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic, je ustanovilo vseh pet ljubljanskih splošnih knjižnic kot »skupnost zavodov«, kar je 18. marca potrdila skupščina Zveze in sprejela Pravila Zveze splošnih knjižnic (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 2002). Ljubljanske knjižnice so bile ustanovne članice, preostale pa pristopne članice. Razen ene, ki je bila del zavoda z več dejavnostmi in se je Zvezi pridružila pozneje, so k Zvezi pristopile vse splošne knjižnice. Pravila Zveze so bila oblikovana na podlagi Zakona o zavodih ter so določala njen status, namen in naloge, pravila včlanjevanja, njene organe ter materialno in finančno poslovanje. Članica je na podlagi teh pravil s pisno pristopno izjavo postala vsaka splošna knjižnica. Splošno knjižnico je v Zvezi zastopal njen direktor oziroma direktorica. Organi Zveze so bili:

- zbor članic;
- upravni obor, ki mu je predsedoval predsednik Zveze in ga je izvolil zbor članic;
- nadzorni odbor;
- častno razsodišče.

Zastavljeni okvir načina delovanja Zveze se je z manjšimi dopolnitvami in spremembami ohranil vse do danes. Nekaj let pozneje se je sicer izkazalo, da je bila pravno formalno takšna ureditev sporna, saj je Zveza, ki je bila ustanovljena kot skupnost zavodov, v resnici delovala kot društvo.

Na skupščini marca 2002 je bila na volitvah organov Zveze za naslednje mandatno obdobje dveh let za predsednico ponovno izvoljena Joža Ocepek. Program je bil v letu 2002 nadgrajen in se je nadaljeval z vsebinami, ki so bile zastavljene že leta 2001. Organi Zveze so spremljali številne aktualne teme na področju delovanja knjižnic in z njimi povezanih institucij, med drugimi tudi problematiko infrastrukturne informacijske opremljenosti splošnih knjižnic, od katerih v letu 2002 polovica še ni imela dostopa do interneta (Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, 2002; Ministrstvo za znanost in informacijsko družbo, 2002). Aktivno so se s pripombami in komentarji odzivali na predlog Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo, ki se je v določenih členih razhajal z ravnokar sprejetim Zakonom o knjižničarstvu, ter na predloge podzakonskih aktov, ki so bili v pripravi na podlagi Zakona. Na izobraževanju direktorjev decembra 2002 so bile oblikovane različne pripombe na Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe – izražena je bila na primer potreba po razjasnitvi novih terminov, ki jih je ta prinašal (kot so član, uporabnik in potencialni uporabnik knjižnice), ter po jasni opredelitvi, kdo je strokovni delavec knjižnice; na Uredbo o osnovnih storitvah knjižnic – na primer na predlagano brezplačno članstvo za člane do osemnajstega leta in na predlog obratovalnega časa knjižnice; ter na Navodila za izločanje knjižničnega gradiva oziroma posledice, ki bi jih prinesla v zvezi z dodatno obremenitvijo prostora in kadra.

Glede razvoja splošnih knjižnic je Zveza pripravila predlog opremljanja splošnih knjižnic s knjigomati, ki naj bi jih za vse knjižnice financiralo Ministrstvo za kulturo, vendar se to ni zgodilo, saj bi ob morebitni podpori Ministrstva knjižnice potrebovale še velik delež sredstev drugih ustanoviteljev oziroma lastnih sredstev, da bi lahko izpolnile vse potrebne pogoje za postavitve in delovanje knjigomatov.

Dvajsetega novembra 2002 je bil v okviru Sekcije za splošne knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije in v sodelovanju z Zvezo prvič izveden Dan splošnih knjižnic, promocijski dogodek, ki je javnosti predstavil pomen in delovanje splošnih knjižnic. Pridružile so se mu vse splošne knjižnice. Zveza in Sekcija za splošne knjižnice sta v naslednjem desetletju pri izvedbi dogodka ob dnevu splošnih knjižnic sodelovali vsako leto.

V tem letu je Zveza na svojih dokumentih tudi prvič uporabila promocijsko grafiko s sloganom, ki sta leto pred tem nastala v okviru Sekcije za splošne knjižnice in njenih promocijskih aktivnosti (slika 1). V naslednjih nekaj letih sta postala zaščitni znak splošnih knjižnic. V letu 2002 je Zveza organizirala strokovno ekskurzijo v Italijo ter leto zaključila z izvedbo izobraževanja za direktorje knjižnic in z decembrsko sejo upravnega odbora Zveze, na kateri je obravnavala program dela za leto 2003.

Slika 1: Promocijska grafika s sloganom Zveze

4 Zaključek

Prvi del zaključujemo s koncem prvega desetletja delovanja zveze. V zaključku na kratko povzemamo bistvene elemente teh začetkov. Sledil bo še drugi del, kjer bomo predstavili delovanje Zveze v njenih drugem in tretjem desetletju, torej do konca leta 2024.

Konec osemdesetih let prejšnjega stoletja so ravnatelji splošnoizobraževalnih knjižnic zaznali, da je nepovezanost in razdrobljenost knjižnic, katerih ustanovitelji in financerji so lokalne skupnosti, slaba popotnica za njihov razvoj

in napredek. Pričela so se razmišljanja o organiziranem povezovanju oziroma o ustanovitvi poslovnega združenja splošnoizobraževalnih knjižnic. S tem namenom je bil leta 1989 ustanovljen osemčlanski iniciativni odbor, ki je pripravil podlage za ustanovitev združenja splošnoizobraževalnih knjižnic. Združenje naj bi bilo neformalno, njegov namen pa bi bila izmenjava izkušenj med poslovodstvi, skupen nastop do dobaviteljev in financerjev ter drugih institucij z namenom izboljšanja kakovosti dela knjižnic.

Februarja 1992 je bil ustanovni zbor Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic (Zveze), na katerem sta bila predstavljena Akt o ustanovitvi Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic Slovenije, podlaga zanj je bil Zakon o knjižničarstvu iz leta 1982, ter Statut Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic Slovenije. Soglasje k ustanovitvi in pristop k Zvezi so potrdili vsi prisotni ravnatelji in vodje knjižnic, sprejet je bil tudi Statut Zveze. Akt o ustanovitvi Zveze je določil osnovne okvire njenega delovanja, ki so ostali pomembni temelji vseh treh desetletij njenega obstoja. Določal je njen status, cilje delovanja, upravljanje in vodenje ter način pridobivanja sredstev za delovanje, ki so jih in jih še vedno zagotavljajo knjižnice članice s plačevanjem članarine.

Zveza se je v prvem desetletju svojega delovanja (1992–2002) s podporo vseh svojih članic intenzivno umeščala v slovenski knjižnični prostor in v vse druge sfere kulturne politike ter iskala poti za udejanjanje svojih programov. Zastopala je članice pri izražanju stališč v interakciji z različnimi nacionalnimi ustanovami, pomagala ravnateljem oziroma direktorjem ter vodjem knjižnic pri izpolnjevanju obveznosti s področja zakonodaje, za vodstva je izvajala aktualne izobraževalne programe in omogočala vpogled v dobre knjižnične prakse v mednarodnem okolju. Vsebinsko se je ukvarjala s pomembnim področjem iz tega obdobja – opremljanjem knjižnic z informacijsko komunikacijsko opremo ter z uvajanjem knjižničnih programskih orodij za obdelavo in izposojlo gradiva. Spremljala je razmerja in obveznosti med knjižnicami in občinami – njihovimi ustanovitelji ter financerji, ki jih je prinesel novi Zakon o knjižničarstvu, sprejet leta 2001. Leta 2000 so začele delovati delovne skupine, ki so jih vodili člani upravnega in nadzornega odbora. Te so se vsaka zase posvetile vnaprej dogovorjenemu posebnemu področju delovanja knjižnic, in to je ostal modus operandi Zveze oziroma Združenja tudi v naslednjih desetletjih. Na uspešnost programov in projektov Zveze so vplivale različne okoliščine, vendar je v tem obdobju nedvoumno dobila pomembno mesto v nacionalnem prostoru.

Zveza je v prvih desetih letih oblikovala in utrdila osnovni način delovanja, s katerim je nadaljevala tudi v začetku naslednjega desetletja, ko je pričela delovati izrazito dinamično, se hitro odzivati na različna dogajanja v stroki in pri poslovanju knjižnic ter proaktivno iskala različne rešitve usklajenega delovanja

splošnih knjižnic. Delovanje Zveze oziroma pozneje Združenja splošnih knjižnic v obdobju od 2002-2024 bo predstavljeno v drugem delu tega prispevka, objavljenem v naslednji številki revije Knjižnica.

Viri in literatura

Miklavčič, A. M. (2020). Kaluža, Ludvik. *Obrazi slovenskih pokrajin*. Mestna knjižnica Kranj. <https://www.obrazislovenskipokrajin.si/oseba/kaluza-ludvik/>

Ministrstvo za znanost in informacijsko družbo (6. 2. 2002). Zapisnik sestanka na temo splošnoizobraževalne knjižnice in informacijska družba. Arhiv Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic.

Normativi in standardi za splošnoizobraževalne knjižnice. (1987). *Poročevalec Kulturne skupnosti Slovenije*, 28, 70-79.

Razprava o Zakonu o knjižničarstvu. (19. 4. 2000). *Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije*, 26(28).

Uradni list RS. <https://www.uradni-list.si/>

Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP). (1995). *Uradni list RS*, št. 21/95. <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO403>

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj). (1982). *Uradni list RS*, št. 27/82, 42/86, *Uradni list RS*, št. 8/90, 75/94 – ZUIPK, 29/95 – ZPDF in 87/01 – ZKnj-1

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001). *Uradni list RS*, št. 87/2001, 96/2002 – ZUIK, 92/2015.

Zakon o zagotavljanju sredstev za nekatere nujne programe Republike Slovenije v kulturi (ZSNNPK). (1998). *Uradni list RS*, št. 14/03, 77/08, 3/22. <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO1031>

Zakon o uresničevanju javnega interesa na področju kulture (ZUIPK) (1994). *Uradni list RS*, št. 75/94, 22/00 – ZJS in 96/02 – ZUIK. <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO381>

Zapisniki delovnih skupin Zveze splošnoizobraževalnih (splošnih) knjižnic in Združenja splošnih knjižnic

Zapisniki sej upravnih in nadzornih odborov Zveze splošnoizobraževalnih (splošnih) knjižnic in Združenja splošnih knjižnic

Zapisniki skupščin poročila Zveze splošnoizobraževalnih (splošnih) knjižnic in Združenja splošnih knjižnic

Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic. (1991). *Mapa za leto 1991*. Arhiv Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic

Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic. (1992). *Mapa za leto 1992*. Arhiv Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic

Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic. (1993a). *Mapa za leto 1993*. Arhiv Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic

Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic (1993b, 11. 2.). Zapisnik zbora članic.

Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic. (1994). *Mapa za leto 1994*. Arhiv Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic

Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic. (1995). *Mapa za leto 1995*. Arhiv Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic

Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic. (1996). *Mapa za leto 1996*. Arhiv Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic

Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic. (1997). *Mapa za leto 1997*. Arhiv Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic

Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic. (1998a). *Mapa za leto 1998*. Arhiv Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic

Zveza splošnih knjižnic. (24. 9. 1998b). Zapisnik upravnega odbora. Arhiv Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic.

Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic. (1999). *Mapa za leto 1999*. Arhiv Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic

Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic. (2000). *Mapa za leto 2000*. Arhiv Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic

Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic. (2001). *Mapa za leto 2001*. Arhiv Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic

Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic. (2002). *Mapa za leto 2002*. Arhiv Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic

Vesna Horžen

e-pošta: vesna.horzen@gmail.com